

Tämä on rinnakkaistallenne.

Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat *saattavat poiketa* alkuperäisestä julkaisusta.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Mattila, A.-L. (7.12.2018). AVI:n saavutettavuuskiertueen antia: EU edellyttää julkisen sektorin verkkopalveluilta saavutettavuutta ja sen toteutus on jatkossa kiinteä osa sekä teknistä toteutusta että sisälöntuottajien työtä. ePooki: asiantuntijablogi.

<http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe201901212617>

ePooki asiantuntijablogi

AVI:n saavutettavuuskiertueen antia – EU edellyttää julkisen sektorin verkkopalveluilta saavutettavuutta ja sen toteutus on jatkossa kiinteä osa sekä teknistä toteutusta että sisällöntuottajien työtä

Mattila Anna-Liisa
Julkaistu 7.12.2018

Julkisen sektorin verkkopalveluiden saavutettavuus on arvioitava pikimmiten, jotta niistä ehditään laatia saavutettavuusselosteet EU-direktiivissä määrättyihin päivämääriin mennessä. Verkkopalveluille on järjestettävä saavutettavuuspalautteen keruu. Saavutettavuustyötä koordinoimaan olisi hyvä perustaa saavutettavuustiimi, jota voisi vetää esimerkiksi saavutettavuusvastaava. Kaikille pitäisi olla selvää, mitä saavutettavuus tarkoittaa ja mitä se tarkoittaa omassa työkuvassa.

KUVA: alphaspirit / Shutterstock.com

Keskiviikkona 21.11.2018 Oulussa oli aluehallintoviraston (AVI) saavutettavuuskiertue. [EU:n saavutettavuusdirektiivi](#) on jo astunut voimaan. Ensimmäinen merkittävä päivämäärä on ohitettu: kaikki 23.9.2018 tai sen jälkeen julkaistujen verkkopalvelujen pitää olla direktiivin mukaisia 23.9.2019. Ennen 23.9.2018 käyttöönotetut palvelut saavat pidemmän siirtymäajan ja niiden osalta takaraja on 23.9.2020. Mobiilisovelluksilla on vielä tähänkin lisävuosi eli niiden on oltava saavutettavia 23.9.2021 mennessä. [Kansallinen saavutettavuuslainsäädäntö on vieläkin tekeillä](#), mutta käsittely on jo pitkällä.

Saavutettavuuskiertueen alustavassa puheenvuorossa **Johanna Koskela** ja **Viena Rainio** Etelä-Suomen aluehallintovirastosta kertoivat, mitä verkkopalvelujen saavutettavuus on ja miten saavutettavuusdirektiivi siihen ohjaa. Lyhyesti sanottuna:

Saavutettavuus on digitaalisten palveluiden esteettömyyttä ja direktiivi asettaa aikataulun ja minimitason julkisten tahojen verkkopalveluiden saavutettavuudelle.

Todettiinpa sekin, että saavutettavuus ei tarkoita vain yhdenvertaisuutta ja aistivammiesten oikeuksia hoitaa asioitaan verkossa itsenäisesti, vaan saavutettavuus hyödyttää ihan kaikkia paremman käytettävyyden myötä – ja se on samalla myös hakukoneoptimointia.

Direktiivi koskee myös intranettejä, mutta Suomen tulkinnassa ei noudateta direktiivissä annettua takarajaa.

Tilaisuudessa saatiin vihdoin varmuus siihen, että saavutettavuusdirektiivi koskee myös intranettejä. Se jäi vielä ihmetyttämään, että Suomessa intranettien osalta varsinaista takarajaa ennen 23.9.2018 julkaistujen intranettien saavutettavuudelle ei ole, vaan niiden saavutettavuus on korjattava vasta seuraavan ”suuren intrauudistuksen” myötä. Käsittääkseni tämä tulkinta on lievennys EU-direktiivin asettamaan minimivaatimustasoon, mutta Suomessa noudatamme AVI:n ohjeistusta.

Teknistä saavutettavuutta on helpompi mitata kuin sisällön ymmärrettävyyttä

Kehitysvammaliiton esityksessä **Timo Övermark** esitteli [WCAG 2.1 -standardia](#), johon EU-direktiivissäkin viitataan eli käytännön ohjeisiin siitä, miten palveluista käytännössä tehdään teknisesti saavutettavia.

Teknisesti saavutettava palvelu tarkoittaa muun muassa sitä, että palvelu toimii ruudunlukijalla ja että sivusto on käytettävissä pelkästään näppäimistöä käyttäen. Direktiivi edellyttää myös sisällön ymmärrettävyyttä, mutta sitä WCAG ei määrittele.

Sisällön saavutettavuus (=ymmärrettävyys) onkin vaikeampi määritellä ja mitata. Palvelun tulisi olla selkeä niin rakenteeltaan kuin kieleltään, mutta mistä tekijä tietää, että se on sitä kaikille? Tähän ei ole olemassa selkeitä mittareita, vaan sisällön saavutettavuuden kokemus on yksilöllinen. Asiaa voi lähestyä asiantuntija-arvioilla sekä testaamalla palvelua (esimerkiksi sisällöllisen saavutettavuuden arviointi osana käytettävyydestausta tai kevyempää käyttökokeilua).

Esimerkiksi **Martti Holma** Oulun kaupungilta kertoi, että Oulun kaupungin sivustolle on viime vuosina jo teetetty muutamia saavutettavuusarvioita. Ja [meilläkin on Oamkin www-sivuuudistuksessa otettu mukaan opiskelijat, jotka ovat muun muassa osallistuneet verkkosivujen käyttäjätettiin](#). (Tosin saavutettavuudessa on vielä parannettavaa. Linkitetystä blogitekstistä on

muun muassa vielä käyttäjätestin kommentit kuvana, mutta kuvalle ei tarjota WCAG:n vaatimuksen mukaista vaihtoehtoista tekstimuotoista esitystapaa. Kuvaa on siinä kohdeltu kuin koristeenomaista kuvituskuvaa. Tämä kannattaisi korjata.)

Olemassa oleville palveluille saavutettavuusarviointi on seuraava askel ja sen avulla saadaan kiinni selkeimmät ongelmat. Lisäksi käyttäjät saattavat havaita saavutettavuusongelmia palvelua käyttäessään ja direktiivi edellyttääkin, että palveluissa tarjotaan mahdollisuus saavutettavuuspalautteen antoon.

Palveluilla tulee olla saavutettavuusseloste ja saavutettavuuspalautteelle on tarjottava kanava – Oamkin tietohallinnossa tehdään saavutettavuusselosteita varten oma työkalu

AVI:n esityksessä Johanna Koskela muistutti, että määräaikojen mukaisesti

verkkopalveluissa tulee olla saatavilla saavutettavuusseloste, jossa kerrotaan muun muassa missä ja miten saavutettavuuspalautetta voi antaa.

Vastaanotetusta palautteesta pitää lähettää aikaleimallinen vastaanottokuitaus ja saatuun palautteeseen on reagoitava kahden viikon sisällä. Käytännössä palautteet ovat huomautuksia saavutettavuusongelmista, pyyntöjä sisältöjen ja palveluiden saamisesta saavutettavassa muodossa tai tarkennuspyyntöjä siihen, miksi palvelu ei vastaa saavutettavuusvaatimuksia.

Palautemahdollisuuden lisäksi saavutettavuusselosteessa kerrotaan, miten hyvin sivusto täyttää saavutettavuusvaatimukset, miltä osin palvelu ei täytä vaatimuksia ja miksi, sekä milloin seloste on laadittu ja miten saavutettavuusarviointi on tehty. Näiden lisäksi selosteessa on tarjottava linkki AVI:n selvityspyyntösivuille, missä käyttäjä voi tehdä AVI:lle kantelun saavutettavuusvaatimusten laiminlyönnistä. Saavutettavuusseloste on päivitettävä vuosittain. Meillä Oamkissa on käytössä Oamkin tietohallinnossa tehty oma työkalu tietosuojainfoille, jonka pohjalta saamme helposti tehtyä saavutettavuusselosteille oman työkalun. Saavutettavuusseloste pitää tarjota jokaiselle palvelulle erikseen, siinä missä tietosuojainfo tehdään vain niille palveluille, joissa on henkilötietoja.

Saavutettavuustyötä koordinoimaan tarvittaisiin saavutettavuusvastaava ja/tai saavutettavuustiimi

Tilaisuudessa esitettiin ajatus organisaation saavutettavuusvastaavasta tai saavutettavuustiimistä. Direktiivi ei sitä edellytä, mutta käytäntö sen sanelee. Sama ajatus on noussut esiin ennenkin ja muun muassa Korkeakoulujen IT-päivillä marraskuun alussakin aihe oli esillä, kun Tampereen ammattikorkeakoulun ICT-päällikkö **Virve Peltoniemi** esitteli heidän saavutettavuustiimin toimintaa.

Saavutettavuuskiertueella esimerkkitapauksena oli Kela. Sielläkin on nimetty saavutettavuusryhmä, kertoi itsekin tuon ryhmän jäsen **Lahja Johansén-Lampsijärvi**. Koska saavutettavuusvastaavaa tai -tiimiä ei ole laissa vaadittu, sille ja sen tehtäville ei ole yleistä määritelmää. Nähdäkseni se voisi kuitenkin olla verrattavissa tietosuojavastaavan tai tietoturvavastaavan konsultoivaan rooliin: Saavutettavuusvastaava tai -tiimi neuvoksi saavutettavuusasioissa, edistäisi saavutettavuusosaamista organisaatiossa ja seuraisi saavutettavuuden toteutumista. Eri toimijoille tulisi järjestää säännöllisesti saavutettavuuskoulutusta ja sisäisiin prosesseihin pitäisi lisätä saavutettavuuden arviointi, varmistaminen ja seuranta.

EU:n asettama saavutettavuuden perustaso osaksi normaalitoimintaa – Perustason ylittäminen voi tuoda kilpailuetua

Siinä missä suunnittelijat ja koodarit vastaavat teknisestä toteutuksesta ja sitä kautta palveluiden saavutettavuudesta teknisestä näkökulmasta, sisällöntuottajilla on vastuu tuottaa saavutettavia sisältöjä. Esimerkiksi opettajat tekevät saavutettavia verkko-oppimateriaaleja ja viestinnästä vastaavat tuottavat saavutettavia sisältöjä. Organisaation tulee osata vaatia saavutettavuutta palveluita hankkiessaan. Jo olemassa olevista palveluista vastaavat tahot taas huolehtivat, että saavutettavuus kartoitetaan, ja että havaitut puutteet korjataan direktiivissä annetun aikataulun mukaisesti. Jokaisella palvelulla pitäisi olla vastuhenkilö, joka huolehtii, että mahdollisiin saavutettavuuspalautteisiin vastataan asianmukaisesti.

Saavutettavuuden tulee olla osa perustoimintaa työn arjessa siinä missä tietoturvalliset toimintatavat ja tietosuojasta huolehtiminenkin.

Kokonaisvastuun saavutettavuudesta kantaa aina organisaation johto ja sen myös osoittaa resurssit työntekijöiden koulutukseen. Kaiken kaikkiaan saavutettavuusdirektiivi on erittäin kannatettava uudistus, joka tuo mukanaan yhdenvertaisuutta, kaikille hyvää käytettävyyttä ja hyvin toteutettuna saavutettavat sisällöt ovat myös kilpailuetu.

Anna-Liisa Mattila, sovellussuunnittelija
Tietohallinto, Oulun ammattikorkeakoulu

Julkaisun pysyvä osoite:
<http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe201901212617>